

STATISZTIKAI GONDOLATOK AZ ÉRTÉKFELTÁRÓ KOLLÉGIUMOKRÓL ÉS AZOK JÖVŐJÉRŐL

STATISTICAL REFLECTIONS ON VALUE COLLEGES AND THEIR FUTURE

Hágen Ádám^{0009-0006-6821-1367 1}

¹ Neumann János Egyetem Gazdaságföldrajzi, Településmarketing és Geopolitikai Központ
<https://doi.org/10.47833/2024.1.ECO.005>

Kulcsszavak:

értékek
értéktár
népfőiskola
hungarikum

Keywords:

values
Lakitelek Folk High School
hungaricums

Cikktörténet:

Beérkezett 2023. december 5
Átdolgozva 2024. január 10.
Elfogadva 2024. február 7.

Összefoglalás

A 2014 és 2021 között, a Lakiteleki Népfőiskola szervezésében lezajlott értékfeltáró kollégiumok főbb mutatószámainak elemzése, különös tekintettel a kutatások helyszíneire, a kutatók részvételére és a kutatás során használt kérdőív részleteire.

Abstract

An analysis of the main indicators of the value exploration colleges organised by the Lakitelek Folk High School between 2014 and 2021, with particular reference to the research locations, the participation of the researchers and the details of the questionnaire used in the research.

A Lakiteleki Népfőiskola által 2014-ben megkezdett értékfeltáró kollégium sorozat szervesen illeszkedik 2012. évi XXX. törvény a magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról által az értékek azonosítására és rendszerezésére felállított rendszerbe.

„A nemzeti értékek azonosítása, rendszerezése és védelme egy összetett, vertikálisan felépülő rendszerben, az úgynevezett Magyar Nemzeti Értékek Piramisában történik. A nemzeti értékpiramis első szintjét a települési, tájegységi, megyei, külhoni és ágazati értéktárak jelentik. Ezekre épül a második szintet jelentő Magyar Értéktár, melyet a Hungarikum Bizottság állít össze. Ezekben a szinteken nemzeti értékeink kerülnek kiválasztásra, amelyek közül ugyancsak a Hungarikum Bizottság választja ki a hungarikumokat. A Hungarikumok Gyűjteménye jelenti tehát a nemzeti értékpiramis csúcsát.” [1]

Az Országgyűlés által 2012-ben elfogadott el a magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról szóló törvényt, amely szerint a nemzeti értékek azonosítása, rendszerezése és védelme csak a legalsó szintű feltáró munka segítségével végezhető el. „A törvény létrehozása 2012-ben hiánypótló intézkedés volt a jogalkotó részéről, hiszen amellelt, hogy definiálta a magyar nemzeti értékeket és hungarikumokat, létrehozott egy keretrendszert is, melyben a magyarság számára fontos értékek különböző szinteken és kategóriákban jelennek meg.” [2]A Lakiteleki Népfőiskola értékfeltáró kollégiumai éppen ennek az alulról építkező nemzeti értékgyűjtésnek a megvalósítási szándékával születtek, abban a szellemben, hogy: „Tudjuk, hogy az elődök által felhalmozott és továbbadott tudás, érték. Tudjuk, hogy az ember különleges tehetsége által létrehozott alkotás, érték. Tudjuk, hogy ezeket az értékeket megtaláljuk magunk körül, szűkebb-tágabb környezetünkben, közösségünkben is. Tudjuk, hogy mindig voltak, akik ezeket az értékeket felismerték és tettek azért, hogy megőrizték, továbbadják.”[3]

A törvényi előírások szellemében a Lakiteleki Népfőiskolán 2021-ig az alábbi tizenkilenc értékfeltáró kollégium került megrendezésre:

- Alsó-Bodrogköz Kollégium
- Drávaszög és Szlavónia Kollégium
- Felső-Bodrogköz Kollégium

- Garam-mente Kollégium
- Gyergyó Kollégium
- Gyimes Kollégium
- Hegyköz Kollégium
- Kárpátalja Kollégium
- Kisvárda Kollégium
- Komárom Kollégium
- Kunság I. Kollégium
- Moldva Kollégium
- Muravidék Kollégium
- Nyugat-Bácska Kollégium
- Órvidék Kollégium
- Szerémség Kollégium
- Torockó-Aranyosszék Kollégium
- Vasvár Kollégium
- Zenta Kollégium

A kutatás egyik legfontosabb eleme, hogy nem a múlt, hanem a jelen értékeit sikerüljön a felszínre hozni, ezért a kutatás során felhasznált kérdőív is úgy lett összeállítva, hogy az a jelen értékeire fókuszáljon. A fókuszpont ilyen irányú kialakítása azért is fontos, mert a megkérdezettek túlnyomó többsége már a beszélgetés elején arról számolt be, hogy régen az élet nagyon jó volt, virágzó kulturális és gazdasági élete volt a közösségnek, de csak évtizedekkel ezelőtt, ugyanakkor napjainkban gyakorlatilag nincsen semmi, se kultúra, sem pedig gazdaság. Azonban a kérdőívek és a személyes interjúk a legtöbbször rávilágítanak arra a tényre, hogy értékek sora van jelen az egyes közösségekben, az minden esetben a kérdéseket feltevő kutató feladata és felelőssége, hogy a jelen kétségkívül meglévő értékeit a megfelelő kommunikáció eredményeként a felszínre hozza. A kutatás kimondott egyediségét adja, hogy nem csak szakemberek végzik a szakmai feladatokat, hanem interdiszciplináris szakértők – a kollégiumok tagjai között voltak közgazdászok, jogászok, pedagógusok, történészek, földrajztudósok és fizikusok is – által vezetett egyetemista közösség. A szakmai színvonal fenntartása ugyanakkor különösen fontos, ezért erről külön kijelölt, az adott, vizsgálandó régióban szakértőként mozgó, szakmai vezető gondoskodik. A kutatómunka interdiszciplináris jellege eleve kizárja, hogy abban csak néprajzkutatók és szociológusok vegyenek részt.

Jelen tanulmány célja, hogy statisztikai eszközökkel mutassa be az eddigi értékfeltáró kollégiumok tevékenységét, és azok között összehasonlító eszközökkel relációs viszonyrendszert teremtsen. További, nem lényegtelen cél, hogy a statisztikai adatok, valamint az empirikus tapasztalatok alapján a szerző ajánlásokat fogalmazzon meg az értékfeltáró kollégiumok jövőjével, illetve azok eredményének lehetséges felhasználásával kapcsolatosan.

1. A kollégiumok földrajzi megoszlása

Az alábbi, az egyes kollégiumok kárpát-medencei elhelyezkedését mutató térkép a Lakiteleki Népfőiskola megrendelésére, a kollégiumi kutatásokkal kapcsolatos előadásokhoz készült prezentációkhoz készült, azonban bemutatását indokolja, hogy legplasztikusabban ez ábrázolja az egyes Kollégiumok földrajzi elhelyezkedését.

1. ábra – Az értéktartó kollégiumok Kárpát-medencei megoszlása

A tizenkilenc kollégium nyolc államot, vagyis a Kárpát-medencében elterülő összes országot érintette:

- Ausztria,
- Horvátország,
- Magyarország,
- Románia,
- Szerbia,
- Szlovákia,
- Szlovénia,
- Ukrajna.

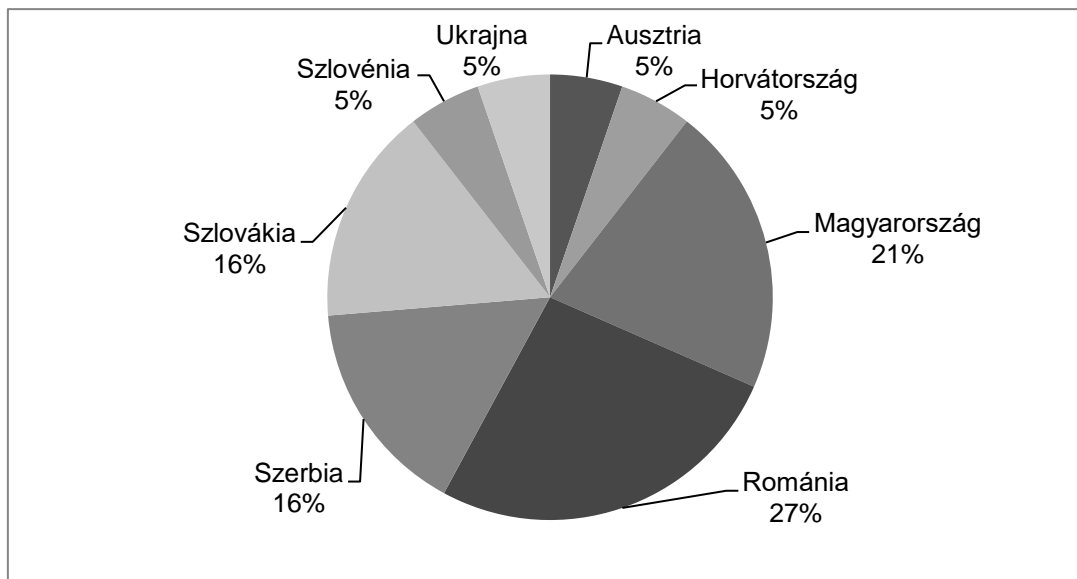
Az országokénti eloszlás szerint azonban már nem egyforma az érintettség, hanem az alábbiak szerint alakult:

Ausztria	1
Horvátország	1
Magyarország	4
Románia	5
Szerbia	3
Szlovákia	3
Szlovénia	1
Ukrajna	1
összesen:	19

2. ábra – Az értéktartó kollégiumok számának államok közötti megoszlása

A táblázat jól mutatja, hogy annak ellenére, hogy a Kárpát-medence minden egyes állama képviseltette lett az értéktartó kollégiumok során, azonban az egyes országok érintettsége nagyon változatos képet mutat. Románia kimagaslik a mezőnyből, miután az erdélyi magyarság értékeinek feltárására összesen öt kollégium – Gyergyó Kollégium, Gyimes Kollégium, Hegyköz Kollégium, Moldva Kollégium, Töröckő-Aranyosszék Kollégium – szerveződött. A második legnagyobb számot az anyaországi értéktartások száma mutatja. A Lakiteleki Népfőiskola kutatói

összesen négy alkalommal vettek részt hazai közösségekkel kapcsolatos feltáró utakon. Ausztria, Horvátország, Szlovénia és Ukrajna esetében pedig mindössze egy-egy tanulmányútra került sor. Százalékos arányban az alábbi szemléletes bontás mutatkozik:

3. ábra – Az egyes kollégiumok százalékos megoszlása országonként.

Magyarország területén négy kollégium tevékenykedett, amely valamivel meghaladja a összes kutatás egyötödét. A kutatómunkák több mint egynegyede ugyanakkor Románia területén zajlott, vagyis a Kárpát-medence legnagyobb magyar nemzetiséggel rendelkező államában, amelyben a legnagyobb eséllyel lehetséges a határainkon túl magyar értékhordozókat fellelni. A szerbiai és szlovákiai magyar lakta területek egyaránt 16-16%-nyi részesedést, vagyis 3-3 kollégiumi kutatást tudhatnak a magukénak. A maradék négy ország – Ausztria, Horvátország, Szlovénia és Ukrajna – 1-1 kutatás színhelye volt, amely százalékos arányban 5-5%-ot jelent.

Az eloszlás alapján kijelenthető, hogy az értékfeltáró kollégiumok fókuszpontját alkotják a határon túli, magyarok lakta területek, azonban megállapítható annak szükségessége is, hogy a hazai kutatások folytatódjanak. Mind belföldön, mind pedig a környező országok magyar kisebbségének tagjai között tömegével található még olyan közösségek és személyek, akik az összmagyarság szempontjából fontos értékek hordozói.

Magyarországon belül világosan megmutatkozik, hogy az ország nagy része még további kutatómunkák sorát igényli. Többek között, olyan, Zala megyei, Tolna megyei, Somogy megyei, Baranya megyei, Győr-Moson-Sopron megyei, Heves megyei, vagy Békés megyei, a nemzeti érték hordozás szempontjából kiemelkedő szerepet játszó régiók maradtak ki az eddig elvégzett munkából, amelyek feltárása a Magyar Értéktár számára nélkülözhetetlen kincseket hordoznak.

A határokon túli területek kapcsán pedig szintén megállapítható, hogy számtalan olyan régió található a szomszédos államokban, amelyek érték hordozás szempontjából lényegesnek tekinthetők. Többek között lehetőség nyílik olyan, a szórványságban élő magyar közösségek értékeinek a feltárására, is, amelyek jövőképe negatív [4], hiszen az ott élő magyarok megmaradására hosszútávon kevés esély mutatkozik.

2. Települések és kutatók

A kollégiumi munka 449 településre juttatta el a népfőiskolai kutatókat, amely szám minden további indoklás nélkül is tekintélyt parancsoló.

	településszám
Ausztria	13

Horvátország	19
Szlovénia	28
Szerbia	32
Szlovákia	82
Magyarország	85
Románia	85
Ukrajna	105
összesen:	449

4. ábra - Az egyes országokban kutatás alá vont települések száma.

A táblázat adatai között azonban egy súlyos aránytalansági tényező is szerepel, ennek oka pedig a Kárpátalja Kollégium sajátos jellegében keresendő. A Kárpátalja Kollégium gyakorlatilag az ukrajnai terület teljes magyarlakta vidékét vonta vizsgálat alá. Ennek eredménye, hogy a Kárpátalja Kollégium igazából négy – a Bereg, a Máramaros, az Ugocsa és az Ung – kollégium összevonásából jött létre. Annak a ténye, hogy a munka a teljes kárpátaljai magyarságra kiterjedt, így ennek egészét meg is mozgatta, azaz a helyi magyar szervezetek kollektív szervezésében, nagy tömegek megmozgatására volt lehetőség. A kutatás jelentős helyi identitásképző eseménnyé vált, amelyben a „kutatók főleg a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség alapszervezeti elnökei és helyi aktivistái voltak” [5], azonban a helyi magyarok többsége aktívan is részt kívánt venni. Alapvetően így alakult, hogy Kárpátalja területe az egyetlen, amely gyakorlatilag teljes egészében feldolgozásra került.

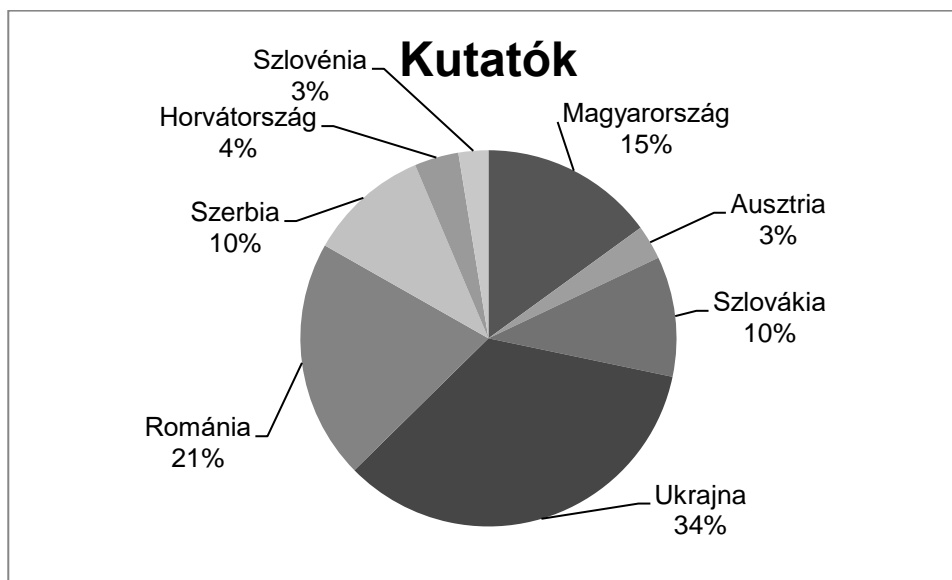
A táblázatból jól kiolvasható, hogy Ukrainát figyelmen kívül hagyva, Magyarország (85), Románia (85) és Szlovákia (82) is magasan kiemelkedik a feldolgozott települések száma alapján. A legalacsonyabb számú, még élő magyarságtudatú lakossággal rendelkező település pedig Ausztriában (13) került feldolgozásra. A felkeresett települések száma nagyjából – Ukrajna kivételével – arányban van az egyes szomszédos államok magyar nemzetiségű lakosságával. A számok alapján megmutatkozik, hogy a jövőben a legindokoltabbnak a további Szerbiai kutatómunkák folytatása mutatkozik, azonban gyakorlatilag minden más területen is fontos a további feltáró tevékenység folytatása.

5. ábra - A kutatás alá vont települések százalékos megoszlása országonként.

Alapvetően hasonló arányszámok jelentkeznének az egyes kollégiumokban résztvevő kutatók számának vizsgálatakor is, azonban a kárpátaljai nagyon jelentős aránytalanság itt is

jelentkezik és jelentősen torzítja a képet. A kutatók számításánál a települési szempont volt a mérvadó, vagyis ennek megfelelően az egyes településeken megjelent aktív kutatószám került feltűntetésre az egyes kutatók esetleges ismétlődését figyelmen kívül hagyva. Megjegyzendő, hogy egy bizonyos magközösség jelenlétével számolni lehet, így a ténylegesen mozgatott kutatószám valamivel alacsonyabb, mint az a kimutatásban szerepel.

6. ábra – A kutatók százalékos megoszlása országonként.

A diagram adatai szerint a kutatók 34%-a (431 fő), az egyetlen egy ukrain kollégium munkájában vett részt. Amely 155 fővel többnek mutatkozik, mint a második legnagyobb kutatószámot felvonultató romániai kutatásokban résztvevők száma, holott Romániában 5 kollégium mintegy 85 településen végezte a feltáró munkát, míg az egyetlen kárpát-aljai kutatáson mindössze 33 település került felkeresésre.

	kutató
Szlovénia	33
Ausztria	38
Horvátország	49
Szlovákia	133
Szerbia	134
Magyarország	193
Románia	265
Ukrajna	442
összesen:	1287

7. ábra – A kutatók számszerű megoszlása országonként.

A kutatószám és a felkeresett települések száma is tükrözi a munka nagyszabású jellegét. Nem szabad elfelejteni, hogy mind a kutatásban résztvevők, mind pedig helyi lakosság körében jelentős identitás fejlesztő erőként jelennek meg a kollégiumok. Így a kollégiumok nemzeti összetartozásérzés-növelésben és fejlesztésben betöltött szerepre is lényeges szempontként szükséges tekinteni.

3. Összegzés és ajánlások

A korábbi tapasztalatok összegzése alapján az értéktartó kollégiumokkal kapcsolatosan az alábbi megállapítások tehetők.

- Az értéktartó kollégiumok működése alapvetően sikeresnek tekinthető, amelyhez hozzájárult az is, hogy „a népfőiskolai szervezetek széleskörű országos területi lefedettséggel rendelkeznek.” [6] A munka strukturális felépítésével kapcsolatosan megállapítható, hogy jól kiépített, az eredeti kutatási szándékkal megegyező jellegzetességű. A kollégiumi tevékenység során feltárt értékek értéktárba rendezése fontos és jelentős feladatként jelentkezhet. Ugyanakkor megjegyzendő, hogy a számtalan régióban indokolt a jövőben a kutatások folytatása, hiszen még csak a munka kezdetén jár a kutatási hálózat. Sokkal nagyobb számban található az olyan régiók, amelyeknek az értékei és értékhozói még feltárára várnak, mint azok, amelyek esetében ez a tevékenység már megtörtént.

Sikeresnek tekinthető az eddigi munka a számok tükrében is:

- 19 kollégium,
- 449 település,
- 1287 településen megforduló kutató.

Az elmúlt évtizedek talán legnagyobb, a Kárpát-medencében végrehajtott, koordináltan összefüggő, azonos metodológiával végzett, néprajzi alapú interdiszciplináris kutatómunkája az, amelyet a Lakiteleki Népfőiskola kutatói 2014 és 2021 között elvégeztek.

- Az értéktartó kollégiumok hálózatának bővítése számos tudományos, politikai és gazdasági eredménnyel járhat, amelyek közül kiemelendők az alábbiak:

a) Az értékőrző feltárása hozzájárul a Hungarikumok Gyűjteményének bővítéséhez, fenntartásához, illetve az ezekhez kötődő további kutatómunkákhoz. A feltárt értékek és értékőrzők mindegyik sajátos egyediséggel rendelkezik, amelyek ismerete és megőrzése a magyarság egészének érdeke. A mind nagyobb számú Kollégium során felhalmozott tudásanyag átadásának megvalósítása külön program keretében még a jövő feladatai közé tartozik.

b) Az értékőrzők személye turisztikai lehetőségeket sokaságát teremti. A megfelelő központi és helyi szervező tevékenység eredményeként a települések ki tudnák használni az értékőrzők turizmus vonzó kapacitását, amely jelentős közvetlen és közvetett anyagi forrással gazdagíthatná a településeket, ezen túlmenően pedig nagyszámú közvetett haszonnal – beruházások, infrastrukturális fejlesztések, kulturális és egyéb területek élénkítése – járhatnak.

c) Nem szabad figyelmen kívül hagyni az értékek és az értékőrzők megjelenését, illetve megjelentetését sem. Az értékőrzők egyben az értékek jövő generációkra való áthagyományozásának is a központi szereplői, mivel ők lehetnek azok, akik befogadhatóan tudják átadni tudásukat a fiataloknak. Márpedig: „A fiatalokkal végzett értékőrző munka akkor lehet eredményes, ha igazán megszólítja őket.” [7] Egy-egy értékőrző – legyen az egy konkrét személy, vagy akár egy teljes csoport – fontos és kiemelt szereplője lehet az állami, vagy akár a helyi, lokális rendezvényeknek. A megjelenés fokozhatja a helyi rendezvény értékét és az az iránti érdeklődést, egyben turizmus és gazdaságélénkítő hatással járhat. Az ilyen típusú megjelenések lehetőséget adnak a viszonyosság alkalmazására is, amely egyfajta értékáramlást tesz lehetővé, amely további gazdasági élénkítő folyamatok alapját képezheti. Külön jelentősége lehet az értékőrzők határokon átnyúló áramlásának, amelynek egyik megvalósítója lehet például a szerémségi Petőfi Sándor Művelődési Egyesület, amely egyik legjelentősebb határon túli szervezeti elősegítője, hogy a kisebbségben élő magyarok „az anyanyelvükön vallhatják magukat a helyben létező és virágzó magyarság tagjának.” [8] Az Egyesülethez hasonló értékőrző és érték hordozó szervezetek kárpát-medencei mobilitása nem csak kulturális, de pozitív gazdasági eredményeket is produkálhat.

d) A kollégiumok által feltárt adatok és információk fontos, akár a Kárpát-medence egészére kiterjedő összehasonlító szempontú, további szociológiai kutatásoknak lehetnek kiinduló, illetve hivatkozási alapjai. A kutatómunkák adatszerzési módszere lehetővé teszi, hogy az bármikor folytatható legyen, vagy újabb az már meglévő körön tett mintavétellel, vagy a mintavételi kör kibővítésével.

e) Az eredmények közvetlen információt szolgáltatnak a médiával kapcsolatos szokásokról, amely gazdasági, kulturális és politikai döntések fontos kiindulópontja lehet. Illetve releváns és független visszajelzést adhat a médiaszolgáltatók részére is. A kutatási eredmények a lokális szintű médiafogyasztási szokások átrendeződésének is fontos mutatói lehetnek, így fejlesztési, beruházási projektek alapját adhatják.

f) A feltárt adatok és információk, valamint a kutatási területekhez csatolt mélységi tanulmányok a magyar nemzetpolitikai döntések fontos háttéranyagaiként szolgálhatnak, amelynek eredményeként a nemzetpolitikai döntések a jövőben még célirányosabban, a generális és a lokális problémákra egyaránt fókuszálva, a problémák forrására célzottan születhetnek meg.

g) A kutatások fontos gazdasági összefüggéseket írtak le, és várhatóan írnak le a jövőben is, az olyan területeken, amelyek jellemzője, hogy „a lakosság interetnikus kapcsolatai lassan kikerülhetetlenné” [9] válnak. Ezáltal beruházási, befektetési lehetőségek, valamint az államilag támogatandó gazdasági területek tárháza tárult és tárulhat fel a gazdaságpolitikai és gazdasági szakemberek, illetve a vállalkozók számára.

h) Az országhatárokon kívül megvalósított kollégiumi tevékenység hozzájárulhat a külkapcsolatok rendszerének finomításához, az államközi kapcsolatok fejlesztéséhez. A helyszínen kialakított szoros, gyakran baráti jellegű kapcsolatok egyben a gyakorlati külpolitika megvalósítása során is lényeges elemként jelentkezhetnek.

i) Az anyaországi kutatások a nemzeti identitástudat erősítésének meghatározó eszközei lehetnek, egy olyan, 21. századi világban, amelyben az önazonosság újra megtalálása, és nemzeti értéktudat újjáformálása egyben a túlélés záloga is. Egy-egy magyarországi kollégium az adott településhálózat elfeledett pozitívumait hozhatja a felszínre, miközben országos szintre juttathatja el az adott régió pozitívumait és döntéshozatali szinten ismertetheti meg a szükségleteit, hiszen gyakorlatilag minden földrajzi egység „jelenlegi állapotában előnyökkel és hátrányokkal egyaránt rendelkezik.”[10]

j) A kutatómunkák több esetben rámutattak olyan infrastrukturális hiányosságokra, amelyek orvoslása nemzetgazdasági szinten kiemelkedő beruházásként jelentkezhet, illetve egész régiók életében játszhatnak hosszútávon is meghatározó szerepet. Tipikus példaként hozható az Alsó-Bodrogyköz, amely ma Magyarország egyik, a fő közlekedési útvonalaktól legelszeparáltabb területe, amely „közlekedési szempontból forgalmi árnyékban fekszik.”[11] A megoldás a második világháborúban felrobbantott, és azóta egyedüliként újjá nem épített Balsa-Kenézli híd lehetne, amely szerves kapcsolatot teremthetne a gyorsforgalmi utakkal. A „híd újjáépítése ugyan rendszeres időközönként megjelenik az elképzelések között, azonban az ezzel járó komplex infrastruktúra fejlesztések anyagi vonzata horribilis összeget jelentene, ugyanakkor ezek a kalkulációk nem tartalmazzák a térségben elengedhetetlen termelékenység növelő beruházásokhoz szükséges ráfordításokat.”[12]

A Lakiteleki Népfőiskola korábbiakban megvalósult értékfeltáró kollégiumainak eredményfelhasználását, valamint a jövőben szervezendő kollégiumok hasznosíthatóságát hosszasan lehetne még sorolni. Azonban az bebizonyosodott, hogy gazdasági, tudományos és politikai szempontok alapján indokolt az értékfeltáró kollégiumok sorának folytatása, mivel „ninden egyes településnek, közösségnek vannak megőrzésre méltó értékei.” [13]

Irodalomjegyzék

- [1] Hungarikum Tv összefoglaló. Online: https://www.sztnh.gov.hu/hirek/kapcsolodo/hungarikum_tv_osszefoglalo.pdf. Letöltve: 2023.11.27.
- [2] HÁGEN Ádám (2021): Kecskemét kincsei – a kecskeméti értékekre alapuló közösségfejlesztés új útjai. Gradus Vol 8, No 4 (2021) 75-80. o. DOI: 10.47833/2021.4.TGT.009
- [3] MÉSZÁROS Márta (2017): Bevezetés a Kunság I. Kollégium településeinek múltjába és jelenébe. In.: Mészáros Márta – Lenkei Róbert (szerk.): Kunság I. Kollégium. Antológia Kiadó, Lakitelek. 11-21. o.
- [4] KASZNÁR Attila – HÁGEN Ádám (2022): The Central Location of the Hungarian Culture in the Sylvania Region: Maradék. Acta Univ. Sapientiae, European and Regional Studies, 21 (2022) 62–76. o. DOI: 10.2478/auseur-2022-0004
- [5] MOLNÁR Eleonóra (2018): A Kárpátaljai Kollégium szerepe a kárpátaljai értékfeltárásban. In.: Molnár Eleonóra – Espán Margaréta (szerk.): Kárpátalja Kollégium. Kollégium. Antológia Kiadó, Lakitelek. 9-12. o.

- [6] BAKA József – BELOVÁRI Anita (2017): Tapasztalatok és lehetőségek: alkalmazhatóak-e a népfőiskolák történeti tapasztalatai a mai népfőiskolai működésben? KÉPZÉS ÉS GYAKORLAT 15. ÉVFOLYAM 1–2. sz. 7-23. o. DOI: 10.17165/TP.2017.1-2.1
- [7] NÉMETH Andrásné Farkas Gabriella (2022): Települési értékek megismertetése iskoláskorban Nyirádon. Pannon Digitális Pedagógia 2. évf. (2022). 3-4. sz. DOI: 10.56665/PADIPE.2022.3-4.7
- [8] KASZNÁR Attila (2020): A Petőfi Sándor Művelődési Egyesület története, valamint szerepe a szórvány magyarság mindennapjaiban. In.: Kasznár Attila – Hágen Ádám (szerk.): Szerémség Kollégium. Antológia Kiadó, Lakitelek. 259-264. o.
- [9] SILLING István (2016): Múlt, jelen és jövő a nyugat-bácskai magyarok szemével. In.: Silling István – Hágen Ádám (szerk.): Nyugat-Bácska Kollégium. Antológia Kiadó, Lakitelek. 13-24. o.
- [10] NÉZŐ István (2017): Messze jövővel komolyan vess össze jelenkort... – Múlt jelen és jövő a Kisvárdai járásban In Néző István – Hágen Ádám (szerk.): Kisvárdai Kollégium. Antológia Kiadó, Lakitelek. 13-22. o.
- [11] MOLNÁR J. – SISKÁNÉ Szilasi B. – KOCSIS K. – DICKÁ, J. – KULLA, M. (2008): A Bodroghöz társadalma. Demográfia. In.: Dobos E. – Terek, J. (szerk.): Élet a folyók között. Miskolc. 97-108. o.
- [12] KASZNÁR Attila (2018): Az Alsó-Bodroghöz tegnap, ma és holnap. In.: Kasznár Attila – Hágen Ádám (szerk.): Alsó-Bodroghöz Kollégium. Antológia Kiadó, Lakitelek. 13-18. o.
- [13] VÁCZINÉ TAKÁCS Edit – BENKEI-KOVÁCS Balázs (2023): Az értéktartó munka pedagógia vonatkozásai és jó gyakorlata. Multidiszciplináris kihívások sokszínű válaszok 2023/1. különszám. 167-190. o. DOI: 10.33565/MKSV.2023.KSZ.01.07